

Ірина Зінків

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ГІТАРНОЇ ТВОРЧОСТІ

Рецензія на монографію «Гітарне мистецтво ХХ століття
як феномен творчості» Тимура Іваннікова

(Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2018. 392 с.)

Нещодавно у Кам'янці-Подільському побачила світ монографія Тимура Іваннікова «Гітарне мистецтво ХХ століття як феномен творчості». В музичному хронотопі ХХ століття гітарне мистецтво є унікальним творчим явищем, стрімка еволюція якого відбулася упродовж життєтворчості кількох поколінь виконавців. Таким воно постає зі сторінок монографії відомого українського гітариста Тимура Іваннікова, у якій презентовано новий напрям вивчення європейського гітарного мистецтва сьогодення і яка є першою фундаментальною працею, присвяченою системному аналізу основних явищ, процесів, тенденцій сучасної гітарної музики та її основних постатей.

Комплексний підхід до вивчення явищ формування жанрової структури сучасного гітарного репертуару автор реалізує крізь призму *феноменології творчості*, доповнивши асаф'євську тріаду *композитор – виконавець – слухач* іншою: *творча особистість – творчий процес – творчий результат*. Залучаючи широке поле міждисциплінарних досліджень – праць зі сфери історії, філософії, культурології, соціології, низку мистецтвознавчих і музикознавчих дискурсів та застосовуючи до них *феноменологічний* підхід, Т. Іванніков запропонував власну, розроблену ним методологію та методику дослідження репертуару гітари в контексті музичної творчості та тих еволюційних змін, що знайшли відображення у морфології та акустиці сучасного інструмента. Це дозволило з нових позицій поглянути на процес генези самого інструмента та його еволюції у ХХ – на початку ХХІ століть.

У монографії вперше представлено значне коло нових різногалузевих джерел – історичних, етнографічних, лінгвістичних, літературно-епічних, фольклорних, а також іконографічних матеріалів. Автор з новітніх методологічних позицій інтерпретує нові та вже відомі музикознавству факти і пропонує нові аспекти вивчення репертуару інструмента, залучаючи до наукового обігу невідомі (або мало знані) в українському музикознавстві матеріали. Значний масив гітарних творів до музикознавчого дискурсу залучається вперше, інші, вже відомі композиції, внаслідок застосованого автором феноменологічного підходу, інтерпретуються з нових позицій. По-новому здійснено й музично-аналітичні дискурси найбільш вагомих з історично-мистецького погляду творів сучасного європейського гітарного репертуару – із мотивуванням взаємозалежності між їхньою текстологічною будовою та темброво-конструктивною специфікою нових різновидів гітар, окремі конструктивні вузли яких зазнали певних змін у традиціях виготовлення. Це наклало відбиток і на зміни прийомів звуковидобування, що стали визначальними в еволюції гітарного мистецтва на сучасному етапі його розвитку. У монографії Т. Іваннікова розглянуто також основу і характер виконавських засобів та нових прийомів і способів гри, штрихово-артикуляційної техніки, тембрової специфіки, аплікатури та ін. Слід зазначити, що запропонована автором методологія комплексного вивчення європейського гітарного мистецтва у контексті виконавства та розвитку гітарного інструментарію та методика його дослідження може стати перспективною при вивченні *будь-якого інструмента*, який пройшов шлях від інструмента традиційної культури до академізованого в музичній культурі сучасності.

У першому розділі монографії – *Феноменологія як аспект філософії музики: нові проєкції дослідження сучасного гітарного мистецтва* – автор обґрунтовує методологічні засади своєї праці: узагальнює й систематизує феноменологічні підходи до вивчення музично-інструментальних явищ на основі скрупульозного огляду джерелознавчої бази, аналізує існуючі концепції феноменології творчості та формулює принципи її конституювання в гітарному мистецтві. У ньому інтегровано філософські засади феноменології у традиційний музикознавчий апарат, вироблено інтенціонально-дискурсивний підхід до вивчення гітарної музики Європи. Автор застосовує низку феноменологічних аналітичних процедур для вияву смислових характеристик аналізованих явищ. У цьому ж розділі обґрунтовано соціодинамічні чинники розвитку гітарної музики, проаналізовано музично-естетичну основу феноменології гітарної творчості та виявлено ключові маркери її еволюції в контексті зміни генеральних парадигм сучасного музичного мистецтва.

Другий розділ монографії – *Західноєвропейська гітарна музика: проєкції композиторської творчості* – є найбільш масштабним. Його присвячено здійсненню аналітичних дискурсів у гітарне мистецтво країн Західної Європи – Іспанії (Х. Родріго, А. Г. Абріль), Італії (М. Кастельнуово-Тедеско, К. Доменівконі, А. Жилардіно), Англії (В. Волтон, Б. Бріттен, С. Госс), Франції (Р. Дьенс, Ф. Клейньянс), Німеччини (Г. В. Генце, З. Беренд). У цьому розділі вивчається гітарна творчість провідних композиторів та виконавців, які репрезентують основні західноєвропейські центри гітарного мистецтва. Іваннікову вдалося виявити авторські інтенції та художньо-стильові доміанти творчості в аналізованих творах; розглянути виконавські, органологічні,

етнічні та міжкультурні аспекти творчих процесів. Дослідник показує спадковість європейської гітарної музики з історичними, етнокультурними та жанрово-стильовими традиціями музикування різних культурних ареалів Європи, їхню генетичну та культурну спорідненість з гітарним мистецтвом Азії, Африки, Латинської Америки, а також вивчає співвідношення жанрових архетипів і зразків старовинної музики з їхньою художньою реконструкцією у гітарних творах ХХ ст., виявляючи смислові художні преδικації аналізованих творів у сфері суміжних видів мистецтва.

У третьому розділі – *Східноєвропейська гітарна музика: шляхи розвитку академічних традицій* – здійснено огляд творчості та виконавства окремих східноєвропейських національних шкіл: польської (А. Тансман), балканської (Д. Богданович) й української (Л. Грабовський, М. Скорик та ін.).

У другому та третьому розділах книги отримали подальший розвиток ідеї оновлення гітарного мистецтва в контексті зміни музично-естетичних парадигм, а також розгляд європейської гітарної композиторської творчості ХХ – початку ХХІ ст., не дослідженої раніше гітарної музики Г. В. Генце, А. Абріля, А. Тансмана, А. Жилардіно, Ф. Клейнъянса, Д. Богдановича, С. Госса та низки українських митців (Л. Грабовський, М. Скорик, Є. Мілка, В. Камінський, М. Стецон та ін.) та систематизацію досягнень виконавців і композиторів Європи. З метою поглиблення їхньої виконавської інтерпретації у роботі здійснено аналіз значного корпусу гітарних творів, з артикуляцією їх сутнісних, смислових характеристик, виявлено їх зв'язки з історичними, етнокультурними та жанрово-стильовими традиціями музикування латиноамериканських, азійських, африканських культур. Автор визначив специфіку та національну самобутність розвитку гітарної музики європейських країн (зокрема й України), окреслив її вплив на глобальну систему світового гітарного мистецтва.

Загалом монографія про сучасні тенденції розвитку європейської гітарної творчості та виконавства Тимура Іваннікова є першим в Україні та, мабуть, у світі, музикознавчим дослідженням, яке проливає світло на взаємозалежність сучасного європейського гітарного виконавства та феноменології гітарної творчості, зумовленої розвитком самого інструмента у ХХ столітті.

Книга багато ілюстрована музичним (понад 140 нотних прикладів, 30 малюнків), та іконографічним матеріалом, оснащена різноманітними авторськими таблицями, схемами та ін. Максимально повне висвітлення специфіки формування національних гітарних шкіл Європи, логічність та виваженість загальної концепції, врешті, виконавська складова у здійсненні музично-аналітичних дискурсів дають підстави констатувати високий фаховий рівень виконання роботи і сподіватись на впровадження її матеріалів та висновків у сучасний музично-творчий процес.

